

Nasa Sloga izlazi svaki 1 i 16 dan mjeseca i stoji 4 poštarijom za cijelu godinu 2 f. a za kmeta 1 for.; razmierno za pol god. 1 f. a za kmeta 50 novč. Izvan carovine rišo poštarija. Pojedini broj stoji 6 novč.

NAŠA SLOGA

Poučni, gospodarski i politični list.

„Slogom rastu male stvari, a nesloga svo pokvari.“ *Nar. Post.*

Oglasi se primaju po na vadnoj cieni. Pisma neka se šalju plaćeni poštarije.

Nepotpisani se dopisi neupotrebljavaju. Dopisi se ne vraćaju. Uredništvo i Odpravništvo nalaze se *Via Vasca N. 1* pismo 1.

Godina V.

U Trstu 1. Marča 1874.

Broj 5.

Pogled po svijetu.

U Trstu 27. veljače.

Danas prema večeru naš će car sa svojega ruskoga puta prispieti u svoju bečku prestolnicu.

I kad putuje gospodar jedne obitelji, kućani znatizeljno izpitkaju, kako je bio gdje dočekan i primljen; pak se sami sebi raduju na svakoj ugodnosti, što im ju je u stranstvu doživio. Tim više jesu i moraju biti znatizeljni državljani jedne velike države, kako im je bio dočekan vladar od vladara i naroda koje susjedno države, naime kad je ta država na glasu poradi svoje moći i veličine.

Ako neimamo nego to pred očmi, mi austrijci možemo se sobom veoma radovali glede putovanja našega cara u Rusiju, jer polag viestih, koje nam odavno stižu, naš je car bio tamo dočekan svagdje i od svakoga ne kao da se nalazi u tuđoj zemlji, nego kao da putuje po svojoj rodjenoj državi. I carska ruska obitelj i ruski narod kao da su se nadliceli, čim će mu bolje ugoditi, čim ljepše i srdačnije izkazati svoju ljubav i odanost. Petrograd i stara Moskva pretvorili se i nakitili za njegova tamo boravljenja kao da idu u svatove. A najveće i najupliviije ruske novine ođito kažu, da je dolazak našega cara u Rusku velik događaj, koji će najboljim plodom uroditi za jednu i drugu državu.

To se je vidilo, to se je čulo i čitalo, a za sve drugo poslje, a toga putovanja nitko ništa nezna, pa nemožemo ni mi o njem drugo reći.

U bečkom carevinskom vieću kao da se je razvrglo staro prijateljstvo medju ministarstvom i njemačkimi naprednjaci. I to poradi koleča ili bula, što se udara na svakidanje novine, to nosi državi liepu godišnju svotu, pa što ga je hujelo ministarstvo uzdržati. I ovaj put su naši federalisti pokazali, da su napredniji od centralistah, jer su glasovali proti koleču. Istina, ministarstvo je predbilo svojem većinom u vieću, al se je tim neizmierno zamjerilo svojim naprednjačkim pristakam izvan vieća. U Pešti stvari stoje tako, da se od dana do dne čeka odstup sadašnjega ministarstva, ali nitko nevjeruje, da će se promjenom ministarstva izliječiti i ugarske državne rane.

U njemačkom parlamentu u Berlinu su se dogodile nekoje dosta važne stvari. Alzacijski i Lorenski zastupnici su prosvjedovali proti sdruženju s Njemačkom, jer da oni nisu stado, nego ljudi, pak da je imala Njemačka, ako je i predbila Francesku, njih pitati, što će da od njih bude. S druge strane glasoviti vodja Moltko je rekao, što je njemačka dobila u pol godine, da će morati oružjem u ruci braviti pedeset godinah. U Engleskoj je postao ministrom predsjednikom Disraeli, za koga se misli, da će se više pečati u stvari ostalih država, nego li se pačao njegov predšastnik Gladstone.

Evo interpelacije, što smo ju spomenuli u zadnjem broju.

Upti Dra. Dinka Vitezlića poslanika na car. vieću preuz. gosp. ministru bogoštovja i nastave.

Naredbom 8. ožujka 1869. preuzvišenoga ministra bogoštovja i nastave (d. z. l. br. 31) bi ustanovljeno, da svi oni, koji pripadaju k zastupanim zemljam u carevinskom vieću, mogu se valjano podvrći izpitu zrelosti samo u jednom zavodu ovih zemljah i radi toga su proglašeno ništetnimi sve svjedočbe zrelosti, koje ovi dostignu u kojoj inokrajnoj zemlji, osim ako im je to unapred dopustio ministar nastave ili bar poslje svjedočbu valjanom odobrio.

Naredba ova jo osobito štetna učeđoj mladeži istarskih i na kvarnerskih Otocih stannjućih Hrvatah.

Te akoprem nadmašuju u broju ostale narode Istre, jerbo košto je poznato od po prilici 254,000 stanovnikah ima ih 180,000, dakle više od dvi trećine, to nije baš ništa učinjeno za njihov narodni uzgoj t. j. za njegu njihovoga jezika u zavodih.

Što se tiče imenito srednjih učionah, o kojih se ovdje i radi, to obstoje u Kopru jedna viša gimnazija i jedan pripravnički zavod učiteljah talijanskim nastavnim jezikom. U prvom bi takodjer u potonje vrijeme propisan i njemački jezik. U pazinskoj gimnaziji koja je svevišnjim rešenjem 25 lipnja p. g. preustrojena bila, bi

sadržan njemački nastavni jezik, nu sasvim tim propisan i talijanski. U višjoj realci Pirana, ko što i u brodarstvenoj učioni Malog Lošinja rabi se izključivo talijanski nastavni jezik.

U nijednom napomenutom zavodu, pridodav i njemačku dolnju realku u Puli, koje su jedine srednje škole u Istri i na kvarnerskih Otocih, neima predmeta, koji bi se predavao u hrvatskom jeziku.

A što se napose tiče predavanja hrvatskoga jezika, to je u pripravničkom zavodu učiteljah Kopra hrvatski i slovenski jezik slobodan, a u gimnaziji Kopra i Pazina propisan hrvatski jezik samo za učenike hrvatskoga poriekla i to koliko imaju sreća, da se takovim pokažu. K tomu učitelju hrvastine na gimnaziji u Kopru nije baš jezik tako poznat, da bi bilo nado kukovomu napriedku. Ravnatelj pako pripravničkoga zavoda učiteljah, koji i onako zapostavlja hrvatsku narodnost i jezik, odstranjuje i ono malo srećanih mladićah, od takove nauke, a upisane čim zamole oslobudnja bez razlike bili oni Hrvati ili Talijani.

Takov red je, da učitelj s jedne strane izgubi sreć i volju za predavanje s druge pak potiebiti uplju na djake da uspije. K tomu još kratko vrijeme *od dva sata na tjedan* zaprieđuje napriedak i pod boljimi okolnostmi nego su ove. Radi toga može se bez priekora nazvati učenje hrvastine u istarskih srednjih učionah više šalom i dangubom, nego ozbiljnom naukom.

Imajuć ovo pred očmi i takodjer usljed ekonomičkih razlogah usilovani su hrvatski mladići Istre i kvarnerskih Otokah pahljati svoje nauke na hrvatskoj gimnaziji u Rieci.

Pošto su pako usljed napomenute ministarske odluke sve ondje dostignute svjedočbe zrelosti ništetnimi proglašene za polaznje zavodah ovdajšnje polovine carstva -- akoprem su si zavodi u ustroju svagdje jednaki -- to su usilovani učenici oni, osim ako im ministar nastave unapried nedopusti podvrći se izpitu zrelosti kod tamošnje gimnazije ili im svjedočbe naknadno ne odobri, -- što je teško dostignuti i svakojakimi neprilikami skopčano -- u tamošnjoj polovini tražiti si nauke i živež.

Sada ima 7 istarskih mladićah, koji polaze prava kod akademije u Zagrebu i nenadajne se oni ni najmanje, da će biti njihove svjedočbe zrelosti naknadno odobrene -- što se samo odlikašem povjeljuje -- to su sile one sasvim izgubljene za Istru.

U koliko je štetan taj gubitak za Istru, može se lahko uviditi, kad se pomisli, da ih ima s jedne strane jako malo, koji se posvećuju višjoj nauci, a s druge strane, da je poznavanje *hrvatskoga jezika* u uredih i prometu i nuždan. Podeljujuć se pako usljed §. 19. temeljnih zakonah svakomu pojedinomu narodu Austrije obramba i njega svoje narodnosti i jezika, jednakoš svih jezika u učioni uredu i svagdanjem životu i ustanovljujuć se nadalje naučelo, da se u zemljah, gdje stanuju ljudi različite narodnosti javni zavodi tako udesiti imaju, da se svakomu bez da bude usilovan učiti se tuđi jezik, prilika pruži učiti se u svoom materinskom jeziku, to je dužnost države ne samo odstraniti hrvatskomu narodu Istre i kvarnerskih Otokah, koji se usporodjaju inim narodom Austrije u plađanju poreza i daće, rečene zaprieke, nego i uzdržati srednje učione iz državne blagajne, u kojih bi bio njihov materinski jezik nastavnim.

Tim već je to dužna učiniti država, što je obskrbila takovimi zavodi ne samo Talijane, koji su kako rekosmo u očitaj manjini, nego dapače i Njence, čiji jezik nemože, izuzamši onaj maleni broj što ih ima, biti smatran domaćim.

Radi toga pitaju podpisani njegovu preuzvišenost g. ministra bogoštovja i nastave:

1. Hoće li odobriti preuzvišenost Vas, bez ikoje potežkoce, mladićem Istre i kvarnerskih Otokah, koji su svršili svoje gimnazialne nauke u jednoj hrvatskoj gimnaziji a napose u Rieci i tamo položili izpit zrelosti ili unapred položiti budu, rečene svjedočbe, dokle obstojeći bude dosadanji ustroj učionah?

2. Koje naredbe i sredstva smiera upotrebiti preuzvišenost Vas da oživotvori pravo, što ga imaju u znatnoj većini živuci Hrvati Istre i kvarnerskih Otokah polag §. 19. temeljnoga zakona od 2. prosinca 1857. 112 d. z. l. najme pravo pouke u svom materinskom jeziku u zavodih javne nastave?

3. Smiera li ustrojiti preuzvišenost Vas, da bar djelomice zadovolji vladajućoj oskudici, čim prije jednu gimnaziju i jedan

pripravnički zavod učiteljah u Istri ili na kojem od kvarnerskih Otokah sa hrvatskim nastavnim jezikom?

U Beču 13. veljače 1874.

Dr. Dinko Vitezić, Dr. Fanderlik, Vjekoslav Karlon, Dr. Fr. A. Schrom, Dr. Mežnik, Pružak, Antun Bilcufind, Petrinč, Grouter, Hohenwart, Weis Starckenfels, Dr. Oelz, Dr. Valussi, Dr. Graf, Brandis, Fischer, Zellborger, Weinhandl, Neumayer, Ig. Wurm, Brader, Dr. Vošnjak, Pavlinović, E. Gudenus, Giovannielli, Baron Sternbach, Harrant, Willibald Mildseuh, Js. Weber, Schrems, Dr. L. Monti, W. Pfeiffer, Dr. Ražlag, Nabergoj, Hormuzaki, Lienbacher.

D o p i s i.

Iz Puljšćine.

Progovorit ću o stvari, o kojoj se je u nas i dosada govorilo, jer njezina važnost nedopušta, da se o njoj opet i opet negovori. Govorit ću o pučkili školah u Istri. Svrha školi je prosvjeta naroda, a da se može ta prosvjeta našimi školami postignuti, toga neće nitko uzvrditi, tko poznaje njihovo stanje. Poluga prosvjete je narodni jezik, a taj je isključen iz naših školah. Čemu onda škole, kad neodgovaraju svojoj svrsi, čemu siliti djecu, da ih polaze, kad im od tuda neima nikakve koristi, kad dapače gube u njihovom vremenu i tupe si duševne sposobnosti, koje bi se imale razvijati. Djetu stupa u školu, al tamo mu se buba nepoznatim jezikom; prima knjige u ruke, al ove su njegovoj pameti nedostupne. Od šta se tudjor može izčekivati napredak? Da li od riječi učiteljevih, dali od knjigah? — Ni odavle ni odavle, jer to je svo tudje i tajnošću sakriveno, po tom se nije čuditi, da je u nas takova tmina. Nemože se zahtijevati, da se naš seljak hvata knjige i da se iz nje nauči štogod korisna; niti može tu nauči štogod zabavna da uz svakdanju skrbi svoj duh razvedri i čud oplomoni, pošto se nije u knjigu zaljubio. Kao što se nastroj (makina) daje priroditi, da se miče i da nešto radi, na isti se način daje i djetetu upiliti u glavu, da svako slovo svojim glasom izgovara i tako nauči čitati. Meni se to vidi poniženje ljudskoga duha, gdje se čovjekom postupa kao sa stvorom, koji duha nema; to je grđenje čovječanstva, jerbo čovjek ima razum, koji ga odlikuje i kojim pojmi, ter mu treba kao razumno biću govoriti i tada shvaća. Protivnim načinom razum se ubija, a čutila sile, usljed česa nauči čitati, al niti znae nit razumije, što čita; nauči pisati, al tim nije vriedan svojih misli na papir postaviti. O računanju se ni ne govori, van da nauči talijanski do sto brojiti. Tko je ovako kroz nekolike godine prosjedio u školi i vrijeme potratilo, niti ima volje do čitanja, niti može ikakve koristi odatle erpiti. Volje nemože imati, jer ga nezauima ono, što nije u stanju razumjeti; koristi opet neima, jer nemože izvesti onoga, što nepojmi, samo škoda za vrijeme može slediti iz takove zabavi, koje bi se dalo korisnije uporabiti. Može li se pako okoristiti pisanjem, što ga je tamo naučio? — Niti, jer svojih misli nije vriedan izraziti jezikom nepoznatim, a pisati onim jezikom, kojim ga podučavahu, nemože, jer ga nezna. Posljedica toga jest, da sve što bje kroz nekoliko godina silom urinuto, do mala izčezne, jerbo je protivnaravno.

Čemu nam dakle ovakove škole i čemu da ih polazimo? U školu se šalje djetu, da se štogod nauči i da se tim naukom u životu okoristi, nu u onih školah, gdje se naša hrvatska djeca talijanski podučuju, nemože se nikakvoga napredka izčekivati. Takovo odgojenje plodom neradja.

Buduć da svaki narod ima pravo na prosvjetu, a naš u ovom pravilu nećini iznimke, nerazumjem zašto nam naši talijani nedadu takovih školah, koje toj potrebi odgovaraju? Da mi je odvrnuti na ovo pitanje, pa da uzvrdim, da im namjera nije čista, mislim da nebili pogriješio. Da je njima stalo do naše prosvjete, dali bi nam onakove škole, kojimi se daje postići prosvjeta, a nipošto nam nebi takove silili, uz koje ostajemo neuki. Veli se, da mi znamo hrvatski, jer taj jezik govorimo kod kuće, pa tako da je suviše služiti se njim u nauci i u škole ga uvadjeti. Da nam protivnici zasvjedoče istinu te tvrđnje, trebalo bi nam ju primjerom potvrditi i tada bismo uzvjerovali; trebalo bi da oni talijanski jezik iz svojih školah iztisnu, za to što ga znadu, pa da se njihova djeca podučuju hrvatskim il njemačkim jezikom. Nu toga nećine, jer svaki vidi, da je takova stvar nesmisao, a što je kod njih nesamiaso i što bi im pricćilo napredak, je li moguće da ga kod nas dospješji? — Odgovor je očevidan. Takovim postupanjem hoće da nas liše svakoga napredovanja, hoće da budemo njima potvrđeni i njihovi robovi, hoće da nam ostane pridjevok šćavi (sužnji), koji nam nadjenuše. A to je i naravno, jer pošto nam je oduzeta prilika, da se naučimo, nemožemo ništa postati, ništa steći, nego ostati neznanice i siromasi i podložnici mogućnijim od nas.

Nije im samo do toga, što nam brano napredak, nego jošter takovimi školami namjeravaju izkoristiti nam jezik, kojim govorimo mi i kojim govorahu naši otei, a narinuti nam tudji. Dapače jednom im se svidje, da su svrhu postigli, pa izjaviše, da se je slo-

vinški jezik u puljskom kotaru zatreo. Jezik, kojim jedan narod govori, djelo je božje. Jer Bog je stvorio najavršeniji stvor t. j. čovjeka, a tomu stvoru ulio je razum, a razumom bje čovjek usposobljen, da riečju izrazuje svoje misli i svoja čuvstva. Tko pako hoće da uništi jezik, taj se je digao proti djelu božjemu. Nadalje otičajuć nam jezik, otimlje nam se najsvietija stvar. Jezik je čovjeku izljev njegovih čuvstvih i izjašajenje njegovih mislih. Tudja rieć nedosieže čovjeku do sreća, jer tudjin drugačije misli. Za to je straneu u zemlji udaljenoj tako milo, kad začuje u njoj govor svojih domorodacah tamo zašavših. Tudjinski glasovi, promda ih čuje i razumije, nisu mu duši prirasli niti mu onu nasladu donušađu, kao domaći. Jezik je ogledalo duše i odajev njenih svojstvih, za to nam je toli mio i drag, koli nam je mio i drag naš obstanak, a tko nam hoće da nam izrgne jezik, težnja mu je da uništi svojstva naše duše i da nas živinom izjednači. Pa mi, potomci slavni praotacah, da se pustimo tako gaziti? Braćo! što je, pravo, to je Bogu drago, a gospod je učio da postanemo savršeni kao otac nebeski. S druge strane svjetli cesar hoće da se svim jednakom mjerom mjeri. Griješili bismo da volje božje neizpunjujemo i da nezaistemo ono, što nam svjetli cesar dozvoljuje. A vidite li! kakovi su naši gospodari loši, gdje hoće da nam izbrišu jezik iz naše pameti, hoće da unište djelo božje i nas liše najmilije nam stvari. Da je jezik djelo božje, to sam vam napomenuo, a da nam je mio to čuti svaki od nas. Od takovih, koji nam svetinju vriedjaju i poniziti nas kane, nimalo se nemože izgledati da bi im ležalo na sreću ono, što se tiećo tielosno naše koristi, jer to uvidjamo iz njihova vladanja i gospodarenja kakav obzir na nas uzimlju i kako nas svagdje zapostavljaju. Trebalo bi nepravice, koje se amo protožu, iziosti na vidjelo, nebi li narod saznao, komu se klanja i nebi li se našlo rani lieka.

Svoju namjeru dakle, mislo postignuti putem nenaravnih pučkih školah. Kažem im otvoreno, da toga nepostigoše. Živa je istina, da ono što se u mlada sreća uolopi, težko se izbriše, al ipak nisu toliko izmudrili, da takove škole nemođu ništa doprijeti politijančenju. Obitelj je mjesto gdje djetu prima prvo utisko i prvo osjećaje, a ti se nedadu izkoristiti: morala bi dakle ta gospoda začeti svoj rad kod obitelji, ako želo da im trud neostane bezplodnim, nipošto u takvih školah, gdje se djeci ništa sreća neprima. Dok toga nećine, sve im nastojanje ostaje jalovo. Nu neostaje samo jalovo, nego može postati škodljivim, buduć da takovo postupanje poradja ogorčenje. Pritisak radja odpor. Neka se dakle paze da nenadju na takav odpor, o koji bi mogli zube polomiti. Turčinu je najsvetiji života cilj, da izkoroni svo inoovjerno, koji neštaju Alaha i njegovu proroka, ali ipak kršćanah nisu uništili, nego mržnju si napekli, koja im zatorom prieti. S istog razloga neće ni nas naši protivnici izkoristiti, nego tim mogu nastati takovi posljedci, da se duhovi uzrujaju i mržnja prekupi.

Iz pazinskoga kotara.

Koliko puta nisi, čitatelju dragi, od naših Šarenjakah Talijanah čuo, za vrijeme izborah i kadgod se je o slavenskoj narodnosti u Istri govorilo, na sva usta kričati: Ako neizberete kako vam mi savjetujemo i govorimo, spast ćete pod Kranjsku; mi nećemo da budemo Kranjci nego Istriani; prokleti popi kranjski smućuju puk itd.; i koliko ih nian oni već tim svojim klevetanjem i kričanjem zaglušili i zaveli? Ali zašto nam uvijek s Kranjskom straše i da ćemo pod vju spasti?

Odgovor je lagak: da najmo braću odiole od braće, da ih među sobom zavade tako, da se mrže, pak da oni s nami nesložnini po svojoj volji rade, da laglje i boljim uspjehom u Istri tla za Italiju pripravljaju.

Razgledajmo stvar malo bolje!

Istra spadaše u prijašnje vrijeme jedan i to južni diel pod mletacku (benečansku) republiku, a drugi t. j. sjeverni pod Austriju. Ta diel Istre sačinjavaše ujedno s Kranjskom jednu Austrijsku pokrajinu, te imadjaše jedno te iste zakone.

Početkom tekućega viska propade posvema republika mletacka te usljed toga bude južni diel Istre Austriji izručen. Od toga doba je ciela Istra provincija Austrijska; nu košto još stariji znadu, nebijaše nekada u svakom kutiću, u svakom povećem gradiću ureda, nego su tekar s vremenom uvedeni. Za vrijeme kad neimaše Istra kod kuće svih potrebitih uredah, bijaše Ljubljana mjesto, kamo se trebalo našim ljudom za svoje stvari, za važnije poslove obratiti. Po mojem mujenju postade u to doba još u narodu živuća poslovica:

„Pazni i Ljubljana
Istrijska jama.“

Što su naši ljudi ta dva mjesta tako oštro odsudili, imat će svoj razlog u tomu, što su valjda tada uredi toli ljubljanski koli pazinski u Bog zna kakvom obziru loši bili; što su se činovnici prama prostomu puku možebit ne najbolje ponašali, ili napokon što seljaci mišljahu, da su im uredi krivi što mnogo daće i poreza plaćaju, neznajuć jadni, da je porez za državu neobhodno potre-

ban, jer odkuda da dobije država novacah, nego li od onoga, za koga troši? Dodaj, da je Ljubljana prilično daleko od Istre, pak ćeš lahko dokučiti, zašto bijaše naš puk tada s Ljubljanom nezadovoljan!

S vremenom dobije i Istra svoje urede i netrebaše joj se klanjati Ljubljani.

Mjesta u uredih zauzeče Talijani i Niemci i vladaše narodom kao i dandanas. Što se tiče Niemcah oni se nemogaše nikad u Istri zakoreniti, jer se je smatrao tudjincem; ali tim više nastojahu od toga doba Talijani da mah predobe nad svojim susjedom, podvrgavši ga tako, da je skoro rob ili sužanj postao. Ta zar se stariji ljudi još nespominju rabotah, kojimi su se prtili? A komu na korist? Seljakom dakako malo ili bolje nimalo, te toga radi mrmrljahu više puta i bijahu nezadovoljni. Opazivši Talijani to negodovanje, sjete se starog nezadovoljstva naših ljudi s Ljubljanom, pak ajd straši jih: ako nas nebudete slušali t. j. ako nebudete tihi i nam podložni „spast ćete pod Kranjsku!“

Od tada bijaše našim Talijanašom Kranjska strašilo za puk i sredstvo podložna si ga držati i rabiti za svoje namjere.

Eto približa se g. 1859.; bukne rat u Italiji; Italija ili bolje Piemont se zarati s Austrijom, jer Talijani zahtievahu sjedinjenje svih žiteljah talijanske narodnosti pod jednom krunom, što dakako u rodnoj braći odziva najde, a u prvoj vrsti stajahu Lombardija i Milotačka do onda austrijske pokrajine. Ali niti nekojim istarskim Talijanom nobijaše po volji u Austriji kruh jesti, nego kao da željahu spadati pod Italiju.

Nu kako da sprave cilu Istru pod Italiju, kad nije sva talijanska, nego jedva nje manji diel? S neznalicom se lahko računati pravo, a Furlana i Karnjola, koji se medju Slavone naselile ima po Istri kao mušicali raztrešenih u povećih gradićih, pak je bilo dosta reći: ako nebudete s nami „spast ćete pod Kranjsku“ zato podpišite so za Talijane.

Pripovjedao mi moj pokojni otac, kako se je neki posjednik G. u L., koji nije ni boknuti znao talijanski, po savjetu (!) glavarovom dao za Talijana upisati, jer se je bojao, da bi inače prestao biti Istrijanom!

Kao zadnje, rekao bi, spasavajuće sredstvo, kao najbolje i najsigurnije utočišće do sada bijaše našim Šarenjakom „Kranjska.“ Ta što sto, mili mi seljaci, kod zadnjih izborah, kad Šarenjaci već ođajani stajahu, kad ih nehtjedoste više slušati... drugo čuli van staru komediju, nezgrapno gudjenje, koje je već svim odurno, i koje već uhu dosadi? U glavicah šarenjačkih nima u Istri više ni hrvatsko ni talijanske narodnosti, t. j. Istra ima posebnu istrijansku narodnost! Ali to znadu samo Šarenjaci i prosvjetitelji ljudi, koji buduće razsvjetljeni pod koprenom se kriju, gdje oni sami sve vide, a neće da izravno kažu što namjeravaju. Oni su samo Istrijani, ali oni mudro (!) vele „Istrijan Talijan.“ Njim je svaki Kranjecem, bud i rodjen i odgojen u Istri, koji neće da u njihov rog puše; njim je natražnjak, koji im nepomaže potalijančivat Istru; panslavist, Rus... koji rado hrvatski govori...

Prosvjetitelji su, a boje se na svjetlo; škilje nekamo drugamo, a viču Istrijani smo, rad bi rekli, što misle, a boje se puka, da ih nezapusti.

„Spast ćete pod Kranjsku“ zavolo je i kod zadnjih izborah mnoge; pa kad smo našega domorodca Hrvata Vitezića poslali u Beč, zar smo postali drugi nego li bijasmo prije? Zar nismo ostali kao i prije Istrani? To sami znate, braćo, pak zar četo i u buduće vjerovat šarenjačkomu klevetanju i strahovanju? Ufam se, da već podobro poznate krotke ovčice iz vama, a vuče iznutra!

Kad nismo postali Kraujci, kad nismo spalili, kamo se mnogi bojahu spasti, što je dakle naša namjera?

Govorimo da nas svaki razumije!

Mi za sada nezahitievamo ništa, nego da se i Slavonom, dakle seljakom u Istri dadu pravice, koje jih po Bogu i po zakonu idu; da se najme prije svega jednakopravnost narodnosti uvede, da bude Slaven jednak Talijanu, da se našem materinskomu jeziku u školi i u uredih dostojno mjesto odstupi; u obće da §. 19. i za nas u Istri u život stupi.

Dok toga nedobijemo, nećemo prestati naše zahtievati, kričali naši protivnici koliko im drago: „spast ćete pod Kranjsku“, jer ako hoćemo da živimo kao živo udo velikoga slavenskoga plemena, ako nam je stalo do našega narodnoga obstanka, ako nećemo da utonemo u moru tadjinstva, moramo to zahtievati i tražiti, drugčije „bez jezika materinskog nismo već svoji, a i sam Bog da nam povrati ono, što bi tako izgubili, morao bi nas iz nova stvoriti!“

Istrijanin.

Neukû Nauka.

Kako ćeš zapriječiti, da svinja nepojede prašiceah?

Često se događja nesamo kod kajah da podivljačene izgrižu razdru i poždru štenad (psiće), već i kod kрмаčaah, da poždru prasad svoju. Takove mahnite dojnice kрмаčeah navaljuju i

na hranitelje svoje. Prieti li jim se čovjek, uztegnu mlazivo (mlečko) i odojčad mora da pogine. Te neboli li ih vjeme, a nedadu prasadi do sebe, pomiešaj kamforovice (kamforove žeste ili spiritusa) jednu žličicu punu sa pet kapih driomkove (opiumove) tinkture (maka), i to salij kрмаči u jedno uho. Na strau zaljevna uha leći će kрмаča; mirovat će više satih i pustit odojčeta k sisanju. A s vremenom okanit će se svake pakosti. Sredstvo je ovo jednostavno, a neškodljivo, pa zato je svakomu svinjaru priporučivo.

Franina i Jurina.

Fr. Je li istina, da te sad va Pazinu zidat novu školu?

Ju. A je, samo mi je žal, da nimam i ja tamo kus zemlje.

Fr. Zač?

Ju. Ač bi ju mogal prodat po klaftu niš cenije nego va Trstu.

Fr. Komu?

Ju. Ki bi ju otel kupit!

Fr. Aj nebiš tako govoril, da si pazinac?

Ju. Ma ja nisam pazinac.

Odkuda nam duhan ili tabak.

Prije Kristofa Kolomba, rodom Genueza, koji je g. 1492. Ameriku obreo, nisu poznavali Europejci duhana, a još manje ga pušili. Na od nekoliko vijekovah diže se u skrajnoj Kini i u Japanu, na otocih australskih, kao i u Laponiji i Sibiriji iz kolibe (kućice) divljaka i dvora kneževa ujedno s dimom ognjišća i druga vrst dima mirisava (vonjajuća), da se njim potišten čovjek razveseli, a bezposlican dan kratki.

Duhan dobismo, košto mnoge druge korisne bilje, iz daleke Amerike. Prije njezina otkrića pušili ga divljaci američanski, a od njih se naučili Europejci, i radi njegova blagog mirisa prenioli ga u naše krajeve.

Zove se to bilje *tabak* ne, košto nekoji misle, po karabijskom otoku „Tabago“, ili po „Tabako“ provinciji Jukatana u meksičanskoj republici, nego u starom haitijskom jeziku znači ta rieč lulu (pipu), a ne bilje, koje Haitijani *kohtu* zovu.

U Italiji njegovaše prvi to bilje vojvoda Kozimo de Medici oko polovice šestnaestoga vieka.

Duhan je dakle američansko bilje i raste naravno kao i ostalo bilje; ali čujte, što vele Mohamedovci (Turci) o njem.

Medju njimi se pripovieda sljedeća preliapa priča: „Mohamed (njih najveći prorok, rodio se godine 571 a umro godine 632 po Is.) putujuć nekog zimskog dana po pustinj, najde na tih smrzlu i ukočenu zmiju. Od milosrdja ganut dignu ju i metne u rukav, gdje do mala oživi. Jedva joj se život povratio, kad al eto pokaže glavu i reče:

— Proroče, ja ću te ujesti (piknuti).

— Dajmi razlog te tvoje nakane, odgovori prorok, i bit ću zadovoljan.

— Troj puk ubija vazda moju braću, neprestani rat je med mojim i tvojim plemenom.

— Tvoja braća ujadaju moj puk; nu sada imamo mi dvojica opravila medju sobom, a svi razlogi govore za mene, jer sam ti dobro učinio.

— A da mi zla nečinis, hoću te ujesti.

— Ne budi nezahvalna!

— Ja hoću, prisiegla sam pred velikim Bogom, pak hoću. Na to se nehtjede više prorok suprotiviti zmiji i pusti, da ga u ime božje ujede. Zmija zabode svoje zube u svotu Muhamedovu ruku, a prorok razalošćen bacit zmiju na stran, nenčinivši joj ništa zla, niti dozvolivši, da ju prisutni (nazočni) ubiju, nego sasne ustnama iz rane otrov i na tla pljune.

Od one pljavotine postane čudnovata trava, koja ima u sebi biljeg (znamenje) zubkih zmijinih zubijuh, ublaženih od sladke prorokove sline.

Ako ta priča i nije istinita, ipak ima u sebi lepu čudorednu nauku. Pod koprenom sladkosti i liepā mirisa, sakriva duhan u sebi otrov, koji već mnoge, a osobito one, koji se odviše njim služe, u propast strovali.

Nekada se je strogo zabranjivalo pušenje, ped-psalo pušeće gladom i drugim kaznami; govorilo se je proti duhanu u erkvi i u školi, ali sve badava, jer se sve više i više po svietu razprostirao i tako silno koren hvatao, da su se jednom francezki tamničari, kad im bjela duhan uzkratili, silno pobunili, kričeć: il tabaka ili smrt! U naše pako vrijeme je duhan od svih poznat i rabljen kao kruh svagdanji, jer nepuše samo bogati, odrasli i mužkarci, nego se puši počamši od pete ili šeste godine, pak čak do graba: puše

bogci i siromašni, koji, akoprem im više puta od glada duša pada, neće da si nabave zdrave hrane, nego vole svoj novac u kužni dim pretvoriti.

Na zar da se ima posvema zabaciti duhan? Što je nejake djece i mladićah barem do osamnaeste godine, trebalo bi da se ga posvema okane; jer se tielo razvija i raste, a pluća zahtijevaju čist zrak, bez kojega nemože ništa dobro uspjovati. Tko zarana počne pušiti pokvari zdravlje, tielo mu zakrčljava, lice uvelno i pobliedi, u jelu nenalazi mnogo slasti i slabo probavlja, u obće duhan pripravlja put sušici (jetiki). Pomilovanja vriedna su djeca, koja se već od mladih nogu vide smotkom ili cigarom po ciel dan u ustih. Nemanje pomilovanja vriedni su roditelji takove djece, koji tako malo za djetete zdravlje skrbe. Vidi se, da im nije do toga stalo, da im budu djeca jaka, čila, čvrsta, jedra i zdrava; da postanu ljudi, kojim se netreba vavjek tužiti na svoje slabo zdravlje.

Tekar od osamnaeste godine napried mogao bi se duhan rabiti ali jako umjeren, jer što je preveć nije ni s kruhom dobro. Koliko ih nije umrlo od velika pušenja! Gosselin pripovieda, da su dva brata umrli, jedan pošto izpuši 16 lulah, drugi 18.

Marshall Hall veli, da su dvie lule tabaka jednoga mladića otrovalo itd.

A napokon, koga da ne zaboli srce, kad pomisli, da se razmierno više za duhan troši, nego za kruh? Koliki milijuni se novacah nepretvore svake godine u dim? Žalibože rieči proti duhanu ostanu glas vapijućega u pustinji.

Kad bi svaki izradunno, koliko potroši na godinu za duhan, vidio bi, kako je škoda žepu, to bi možda umanjio potrošak za tu nekoristnu travu. Čim se više puši, tim hrdjaviji i slabiji duhan davaju trgovci, jer im nije toliko stalo za zdravlje, koliko za noveć. Kad bi ljudi manje pušili, imali bi mnogo bolji, a možda i cijeniji duhan. Država bi se starala da čim više tabaka proda, a prodat ga nebi mogla, ako nije dobar.

Manje duhana, a više kruha i druge hrane, pak će biti bolje!

Po talijanskom priredio F.

NOVINSTVO.

U Pančevu je počeo opet izlaziti Pančevac, politično glasilo srbske narodne stranke u Ugarskoj. Izlazi četvrtkom i nedjeljom, te stoji 8 f. na godinu. — U Novom Sadu izlazi svake nedjelje već četvrtu godinu na čitavom tabaku Glas Naroda, list za narodne stvari, privredu, pouku i zabavu. Stoji na godinu 3 f. — U Beogradu izlazi tri puta na mjesec književni list Prednica i stoji 5 f. na godinu.

Različite viesti.

* Petrograd liep grad. Kako novine pripoviedaju, Nj. Veličanstva našem caru, sjeverna se je prestolnica tako dopala, da je uzbičen uzkliknuo: Krasan li je grad taj Petrograd! A kad je gledao rusku vojsku, da je rekao: Svojeoga života nisam vidio takvih junakah! — Na svećanoj smotri (paradi) da su ruski vojnici pozdravljali našega cesara, vičuć: Zdravje želajem!

* U Petrogradu na svećanom objedu, komu je sva petrogradska diplomacija, vojništvo itd. prisustvovalo, pozdravi ruski car našega cara sljedećim govorom: „Pijem u zdravlje Svoga prijatelja, cara Franje Josipa, koga smo tako sretni vidjeti u našoj sredini. U prijateljstvu, koje obadvojicu nas veže sa carem Vilimom i kraljicom Viktorijom, vidim ja najsigurnije jamstvo mira u Evropi, koj mi svi toliko želimo i koj je svemu svijetu jako potrebit.“ Naš vladar odgovori na zdravicu: „Obuzet zahvalnošću za prijateljski doček, koj ovdje nadjoh, dielim ovaj čas od Moga prejasnoga prijatelja izrazene nazore i misli; pijem u zdravlje Nj. Veličanstva cara, Njezina Veličanstva carice i ciele carske obitelji! Bog jih blagoslovio!“

* Nj. Veličanstvo, naš cesar, poklonio je društvu sv. Ciri i Metuda, što se onomadne osnovalo u Zagrebu za pomaganje na braće u Bosnoj, 500 f.

* Zemaljski odbor tršćanski je dozvolio 4 stipendije po 20 for. na godinu s opazkom, da će se dvie dati djakom talijansk a dvie slavenske narodnosti. I otdud se mogu koješta naučiti u koja zemaljska zastupstva.

* Pomoć svećenikom. Da se pomogne siromašnijim svećenikom u carevini, ministarstvo je i ove godine zaiskalo od car. vie pol miliona forinti.

* Koruski Slovenci su još lani u decembru mjesecu izrue zemaljskomu odboru (Junti) tražbu iliti peticiju, koja zahtjeva: 1. Neka slavni zemaljski odbor njim Slovincem stenografične zapisi niko svojih sjednica iliti sedutah pošilja i u slovenskem jeziku da tako i oni doznaju, što se govori i zaključuje u Celovsko zemaljskom odboru o njih i njihovih stvarih; 2. neka slavni zemaljski odbor zaključiti, naručiti visokoj c. k. vladi, da naredi: a) I školah se slovenska djetca s početka uće skroz i skroz u slovenskom jeziku, a stoprami onda, kad već znaju dobro slovenski čita pisati i računati, uće se takodjer njemački jezik; b) Slovenski djetci imaju se školske knjige i učevna školska pomagala davati u materinskom jeziku; c) Zakoni zemaljski i državni neka se šal slovenskim obćinam u slovenskom jeziku, kako se njemačkim pošiljaju u njemačkom; d) Po slovenskih kotarih iliti okružjih nek se postavljaju samo takovi činovnici iliti impiegati, koji znaju dobiti slovenski govoriti i pisati; e) Neka se po svih uredih iliti otdielj političnih i financijskih, gdje se naimo sudi i plaća štibra ili štaura, posluje sa Slovinci u njihovom materinskom jeziku. — Ovdonašamo zato, da naši ljudi vide, kako naša braća Slovinci iše svoje narodno pravice, pak da se već jednoč i oni za njihni pravdu. Slovinci se o Koruskoj nalaze prama Niemcem u onom isto položaju, u kojem se nalazimo mi prama Talijanom u Istri s to samo razlikom, što je u Koruskoj više Niemcah nego Slavenah, u Istri više Slavenah nego Talijanah. Dakle ljudi, probudite se dajte se na djelo, jer pospalice su bez pravice!

* Željezničko krotanje. Na austro-ugarskih željeznicah privzelo se 1873 godine 40,583,204 osobe i 660,201,951 cent robe.

* Šest godinah u šumi. Kako pripovieda ovdanji dnevnik „Il Cittadino“, prošle bi nedjelje bila dovedena iz Pule u tršćacu sku bolnica neka mlada ženska glava, koju da je prije nekoliko mjeseci nasao neki lovac u Labinskoj šumi, gdje da je živil krijuć se od ljudi celih šest godinah, pa tako podivljala, da je skoro naga hodila, nokti da su joj narasli kao životinji, a s glav svi vlasni spuzli. Ako je isinito ovo čudo, kako se je ta sirota hranila, kako od studeni branila, pa tko je i odkud je i zasto je u šumu pobjegla?

* Koristan izum. Neki Horti-Hortivat, kako peštanski listovi javljaju, izumio je kola, kojim netreba ni pare ni konja. Jedan čovjek može bez velika napora tjerati pomoćju dosta jednostavnog stroja, valjda po ravnih kolotečinah, velika kola, u kojih može sjediti dvadeset do trideset osobah. Taj će izum biti osobito koristan za mjesta, koja su blizu željezničke ili parobrodarske postaje.

Sa tršćanskoga tržišća.

Žito svako slabije traženo, ali se ipak u obće nada, da će se tražnja opet pojaviti. Zato se i cienne uzdržavaju. Senica iz Odese od \bar{a} 113 star po f. 10—20. Ibraila, roba slabija od \bar{a} 109 po f. 8.20. Kukuruz po f. 6.10 do f. 6.20 sve za \bar{a} 116. Raž roba gotova po f. 6.60, za predavanje u mjesecu Mareu i Aprilu po f. 6.45—50. Za \bar{a} 108 Jecam po f. 5.20 za \bar{a} 100. Kafa se slabije prodaje. Rio po f. 70 do 74. Seber u glavah f. 22, tućeni f. 20.50 za 5% skonta. Ulje dahn. po f. 30 za \bar{a} 187. Smokev Kalamata po f. 11. — Koče kravje suhe po f. 37 za cent. Kozje suhe po f. 42 za \bar{a} 100. Vuna debela nema kupacah, ciena je f. 46 do 48 srebra. Grisantom (trava buhača) po f. 82 do 85. Lies se dobro traži i cienne se popravljaju. Kunice i Zlatke po for. 10 za svaku kožicu.

Ték Novacah

polag Borse u Trstu od 16 — 27 Februara 1874.

NOVCI	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	—	—	—	—
Časni dukati (ockini)	5.31	—	5.29	5.28	5.24	5.23	—	5.25	5.25	5.26	5.26	—	—	—	—
Napoleon	8.98	—	8.95	8.94	8.91	8.92	—	8.92	8.92	8.92	8.92	—	—	—	—
Lira Ingleska	11.33	—	11.31	11.30	—	11.28	—	11.28	11.28	11.27	11.27	—	—	—	—
Srebro prtlj (argio)	106.25	—	105.75	105.50	104.25	104.75	—	104.50	104.50	104.26	104.25	—	—	—	—

A. Karabalić Vlastnik.

Izdavatelj i odgovorni urednik A. Novak.

Tisk. Sinovi K. Amati